

บทความวิจัย

เรื่อง ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

โดย

นางสาวพรพร สิ้นธนาภา

รหัสนักศึกษา 05590626

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อเรื่องบทความวิจัย	ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีน ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20
ผู้เขียน	นางสาวเพชรพร สิ้นธนาภา
อาจารย์ที่ปรึกษา/บทความวิจัย	อาจารย์ ดร. พิภู บุษบก
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 ศึกษาลำดับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 และวิเคราะห์เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 กับสังคมจีน โดยศึกษาจากการค้นคว้าหนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า สังคมจีนในสมัยปลายราชวงศ์ชิงมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเข้ามารุกรานของตะวันตก รวมกับความอ่อนแอของราชวงศ์ ซุนยัตเซ็น จึงโค่นล้มราชวงศ์ชิงและสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นมา รัฐบาลจีนพยายามแก้ปัญหาการตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก โดยการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่หวัง แผ่นดินจีนที่ควรได้รับคืน กลับถูกส่งต่อให้ญี่ปุ่นควบคุม เมื่อประชาชนและนักศึกษาชาวจีนได้ทราบถึงความอ่อนแอในการจัดการของรัฐบาล จึงเกิดการประท้วงของนักศึกษาขึ้นในวันที่ 4 พฤษภาคม 1919

เหตุการณ์ในครั้งนี้มีความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายคนสำคัญและเผาทำลายทรัพย์สิน นักศึกษาได้รับชัยชนะในครั้งนี้ ดินแดนของประเทศจีนไม่ถูกยกให้ญี่ปุ่น และกล่าวได้ว่าเป็นการเริ่มต้นการปฏิวัติจีนสมัยใหม่ แนวความคิดในเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 ส่งผลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนของเหมาเจ๋อตุง และเหตุการณ์เทียนอันเหมิน 1989 เป็นตัวอย่างเหตุการณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919

คำสำคัญ : ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450112 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

บทความวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร. พิภู บุชบก อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อนๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ รวมทั้งขอขอบคุณนายปณิธาน วิชัยกุล ที่คอยช่วยเหลืองานวิจัย ในบางที่ที่คิดภาษาวิชาการไม่ออก และคอยเป็นที่รับฟังเวลาเครียดงานวิจัย ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้

พชรพร สิ้นธนูวา

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20.....	1
บทนำ.....	1
บริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919.....	2
ลำดับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919.....	7
เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 กับสังคมจีน.....	11
สรุป.....	20
บรรณานุกรม.....	22
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	23

ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กับผลกระทบต่อสังคมจีนในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

บทนำ

นับตั้งแต่สมัยปลายราชวงศ์ชิง จีนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ อันเนื่องมาจากการที่มหาอำนาจของชาติตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลเหนือแผ่นดินจีน ดังนั้นนักคิดในประเทศจีนส่วนหนึ่งจึงได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบชาติตะวันตกเพิ่มมากขึ้น สังคมจีนเริ่มตั้งคำถามกับแนวทางของขงจื้อที่ยึดถือปฏิบัติกันมานานหลายศตวรรษพร้อมทั้งมีคนเริ่มที่จะละทิ้งค่านิยมแบบเดิมและรับแนวคิดของตะวันตกเข้ามา

‘ความไม่เท่าเทียม’ เกิดขึ้นหลังจากที่ราชวงศ์ชิงแพ้สงครามฝิ่นครั้งแรกให้กับสหราชอาณาจักร และถูกบังคับให้เซ็นสนธิสัญญาหนานกิงที่มีผลให้จีนต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต นับจากนั้นทำให้รัฐบาลจีนไม่เคยมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการบริหารปกครองดินแดนของตนทำให้ท้ายที่สุดราชวงศ์ชิงก็ล่มสลายลงในปี 1911 หลังจากราชวงศ์ชิงล่มสลาย สังคมจีนมีการเปลี่ยนแปลงเป็น ‘สาธารณรัฐจีน’ ที่ก่อตั้งขึ้นในปี 1912 โดยเป็นในรูปแบบของระบอบใหม่ แต่ ณ ขณะนั้นชาติตะวันตกยังคงมีสิทธิ์ในการยับยั้งหรือควบคุมสถานการณ์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศ ถึงแม้จีนจะพยายามนำกลวิธีต่าง ๆ มาทำให้ประเทศดีขึ้น แต่สุดท้ายก็ไม่เป็นผล

จีนยังคงเผชิญกับปัญหาและไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในวงกว้างอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจีนจึงได้ตัดสินใจกระทำการบางอย่าง กล่าวคือ จีนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับความขัดแย้งในระดับนานาชาติ นั่นคือ การที่จีนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยความหวังที่ว่าจีนจะได้หลุดพ้นจากการปกครองของชาติตะวันตกเสียที แต่จีนกลับพบกับผลลัพธ์อันไม่พึงปรารถนาในที่ประชุมสันติภาพปารีส นั่นคือผืนแผ่นดินจีนที่อยู่ในการครอบครองของเยอรมนีไม่ได้กลับคืนเข้าสู่อำนาจอธิปไตยของจีน แต่กลับถูกส่งต่อให้ญี่ปุ่นเพื่อให้จีนเป็นรัฐอารักขาของญี่ปุ่น ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 1 นี้ นำไปสู่หนึ่งในเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ นั่นคือการประท้วงของนักศึกษาในวันที่ 4 พฤษภาคม 1919

ขบวนการ ‘4 พฤษภาคม’ จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความคับแค้นของประชาชน เป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างของการเมือง สังคม และวัฒนธรรมจีน ขบวนการนี้เป็นลักษณะของการเดินขบวนประท้วงตามสถานการณ์เฉพาะหน้า เหตุการณ์ดังกล่าวดำเนินไปเพียงไม่กี่ชั่วโมง นอกจากจะได้รับชัยชนะแล้ว ยังก่อให้เกิดการขยายตัวในวงกว้างของความคิดใหม่ซึ่งเรียกโดยรวมว่า ‘ขบวนการวัฒนธรรมใหม่’ เหตุการณ์ในวันที่ 4 พฤษภาคม เป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงต่อสังคมจีน ลักษณะของเหตุการณ์เป็นการดำเนินการที่ไม่เคยเกิดขึ้นในสังคมจีนสมัยนั้น มีการสร้างสัญลักษณ์ของขบวนการ รวมถึงการเป็นพื้นฐานทางความคิดต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต่อมาในภายหลัง ด้วยเหตุนี้เหตุการณ์สำคัญในวันที่ 4 พฤษภาคม 1919 จึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ควรศึกษา

วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 ประการที่ 2 เพื่อศึกษาลำดับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 และประการที่ 3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 กับสังคมจีน

บริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919

นับตั้งแต่ปลายราชวงศ์ชิงที่สังคมจีนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่เกิดขึ้น เป็นช่วงที่สังคมจีนกำลังพัฒนาถดถอยลงเรื่อย ๆ เพราะสภาพสังคมที่เป็นอนุรักษนิยมอันเป็นรากเหง้าของความไม่เจริญ จนในที่สุดจากประเทศจีนที่ตนเองเป็นเจ้าของประเทศกลับกลายเป็นประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม และโดนเอารัดเอาเปรียบจากชาติตะวันตก จนกระทั่งชาวจีนชาตินิยมสมัยใหม่เริ่มไม่พอใจกับรัฐบาลที่ไม่มีความสามารถมากพอที่จะปกป้องประเทศของตนเอง อุณหภูมิความคิดจากคนรุ่นใหม่จึงนำไปสู่เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2561: 21-22) กล่าวว่า นับตั้งแต่ ค.ศ. 1842 กับเหตุการณ์สงครามฝิ่นครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นเหตุการณ์การขัดแย้งกันทางการค้าระหว่างอังกฤษกับจีนในศตวรรษที่ 19 ตอนต้น สงครามฝิ่นเริ่มต้นมาจากการที่จีนไม่ยอมเปิดประตูการค้าเสรีตามความต้องการของชาติตะวันตก สมัยนั้นจีนทำการค้ากับชาติตะวันตกด้วยระบบการผูกขาดโดยพ่อค้าจีนที่เรียกว่า กังหอง หรือ กงหาง ในภาษาแมนดาริน (จีนกลาง) และจำกัดขอบเขตการค้าขายอยู่ในเมืองกวางโจว ฝ่ายอังกฤษซึ่งดำเนินการค้าโดยบริษัทอินเดียตะวันออก ขาดดุลการค้าจำนวนมากมหาศาลให้แก่จีน เนื่องจากนำเข้าใบชาจากจีนจำนวนมาก แต่กลับไม่สามารถขายสินค้าให้แก่จีนได้อย่างเสรี จนกระทั่งอังกฤษพบสินค้าใหม่ซึ่งสามารถทำกำไรให้กับอังกฤษได้จำนวนมาก นั่นคือ ฝิ่น ซึ่งปลูกในอินเดีย (อาณานิคมของอังกฤษ) บริษัทอีสต์อินเดียของชาวอังกฤษจึงนำเอาฝิ่นจากอินเดียเข้าไปขายในจีนมากขึ้น ส่งผลให้สถานภาพการเสียเปรียบดุลการค้าของอังกฤษดีขึ้นอย่างรวดเร็ว อังกฤษพยายามนำฝิ่นเข้าไปขายจำนวนมากเพื่อจะแลกกับชาของจีน แต่จีนตระหนักถึงพิษภัยของการเสพติดฝิ่นจึงออกกฎหมายห้ามชาวจีนสูบและซื้อขายฝิ่น เพราะจะทำให้จีนสูญเสียเงินแท่งจำนวนมากและยังทำให้เป็นอันตรายแก่สุขภาพของชาวจีนด้วย แต่การลักลอบยังคงดำเนินต่อมา จักรพรรดิเต๋ากวางต้องการปราบการสูบและ

ซื้อขายฝิ่นอย่างเด็ดขาด ในปีค.ศ. 1839 จักรพรรดิได้แต่งตั้งหลินเจ้อสีว์ ขุนนางผู้มีเกียรติประวัติดีเด่น มาจัดการปราบปรามการค้าฝิ่นที่เมืองกวางโจว ซึ่งเป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้าระหว่างอังกฤษกับจีน หลินเจ้อสีว์ได้สั่งให้พ่อค้าต่างประเทศมอบฝิ่นทั้งหมดให้กับรัฐบาลจีน และใช้กำลังทหารจีนเข้าล้อมคลังสินค้าของชาวต่างประเทศ ด้วยการบังคับนี้ ทำให้หลินได้รับมอบฝิ่นมากถึง 2 ล้านชั่ง โดยไม่ต้องจ่ายเงิน หลินนำฝิ่นทั้งหมดมาทำลาย และเมื่อพ่อค้าอังกฤษไม่ยอมทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือว่าจะไม่ค้าฝิ่นอีก หลินจึงห้ามไม่ให้เรือสินค้าชาวต่างประเทศทุกลำติดต่อกับชายฝั่งจีน อังกฤษไม่พอใจเป็นอย่างมาก เห็นความจำเป็นจะต้องปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าของตนเอง จึงใช้โอกาสนี้เปิดประตูการค้ากับจีน โดยการส่งเรือรบมายังจีนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1840 เพื่อปิดทะเลที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าและยึดเมืองบางส่วนของประเทศจีน ด้วยเทคโนโลยีการต่อสู้ที่เหนือกว่าของอังกฤษ ทำให้จีนต้องขอสงบศึก อังกฤษจึงเสนอให้จีนลงนามในสนธิสัญญานานกิงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1842 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาบังคับให้จีนยกเลิกการค้ากับต่างประเทศแบบผูกขาด โดยเปิดเมืองท่าค้าขายให้กับอังกฤษเท่านั้น และต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามแก่อังกฤษ 21 ล้านเหรียญเม็กซิกัน การค้าฝิ่นยังคงดำเนินต่อไป ประเด็นที่อังกฤษทำสงครามกับจีนที่จริงก็เพื่อบังคับให้จีนเปิดประเทศให้มีการค้าเสรี ไม่ใช่เรื่องฝิ่น

สงครามฝิ่นครั้งที่ 2 อังกฤษกับฝรั่งเศสเปิดฉากทำสงครามกับจีน อังกฤษอ้างว่าจีนยึดเรือ Arrow ที่แล่นอยู่ในอ่าวกวางโจว ฝรั่งเศสอ้างว่าหมอสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสถูกชาวจีนสังหาร กองทัพพันธมิตรอังกฤษ - ฝรั่งเศสยึดเมืองเทียนสิน จีนยอมลงนามในสนธิสัญญาเทียนสิน ในปีค.ศ. 1858 จีนยอมเปิดเมืองท่าเพิ่มอีก 15 เมือง และอนุญาตให้หมอสอนศาสนาเดินทางทั่วประเทศจีน ฝิ่นกลายเป็นสินค้าที่ถูกกฎหมาย และต่างชาติสามารถตั้งสถานทูตที่ปักกิ่งได้ แต่เมื่อคณะผู้แทนของอังกฤษและฝรั่งเศสจะเดินทางไปประจำที่ปักกิ่ง กลับถูกขัดขวาง อังกฤษกับฝรั่งเศสจึงส่งกองกำลังเข้าบุกยึดกรุงปักกิ่งและเผาทำลายพระราชวัง จีนจึงต้องยอมเปิดเทียนสินเป็นเมืองท่าเพิ่มขึ้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2561: 22)

สงครามฝิ่นทั้งสองครั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการเสียเกียรติภูมิของจีน สะท้อนความเสื่อมของราชสำนักชิงและความอ่อนแอของประเทศจีนสมัยปลายราชวงศ์ชิง คนจีนจึงเริ่มก่อกบฏต่อต้านราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นปัญหาการกบฏภายในประเทศ ที่เรียกว่า กบฏไท่ผิง (1850-1864)

กบฏไท่ผิง (ค.ศ.1850-1864) เป็นการกบฏเพื่อต่อต้านราชวงศ์ชิง มีสาเหตุหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ที่ดินไม่เพียงพอกับประชากรที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความอดอยาก ความยากจน และการปล้นสะดม 2) การนำเข้าฝิ่นที่เพิ่มขึ้น ทำให้ค่าเงินไหลออก ชาวนาต้องหาเหรียญทองแดงมาแทนเป็นจำนวนมากเพื่อจ่ายภาษี ซึ่งเป็นภาระอันหนักของชาวนา 3) การเกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง จน

นำไปสู่ความอดอยากของประชาชน ผู้นำกบฏไท่ผิงคือหงซิวฉวน ที่เชื่อว่าตนเองคือบุตรของพระเจ้า มีความเชื่อมั่นที่จะเป็นผู้นำ มีอุดมการณ์คัดค้านคำสอนของขงจื้ออย่างรุนแรง ขบวนการนี้มีมากถึง 3 หมื่นคน มีการฝึกฝนการสู้รบ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ยากจน ขบวนการนี้ส่งผลให้ยึดนานกิงได้ในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 1853 แล้วตั้งเป็นเมืองหลวงชื่อ ไท่ผิงเทียนกั๋ว เมื่อถึงกลางทศวรรษที่ 1850 ขบวนการไท่ผิงยึดดินแดนทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซีได้เกือบทั้งหมด หลังจากนั้นก็ส่งกองทัพขึ้นเหนือเพื่อยึดปักกิ่งและเทียนสิน และส่งกองทัพอีกกองหนึ่งไปทางตะวันตกเพื่อยึดเมืองอู่ฮั่น ซึ่งกองทัพที่ยึดเทียนสินส่งผลกระทบต่อการค้าของจีนกับชาติตะวันตก พวกไท่ผิงขัดขวางผลประโยชน์ของชาวต่างชาติ สนธิสัญญาเทียนสินว่าด้วยการเปิดเมืองทำให้กับชาวต่างชาติ แต่บริเวณดังกล่าวขณะนั้นถูกพวกไท่ผิงยึดครอง พวกเจ้าของที่ดินและชาตินาอานาจจึงเข้าสนับสนุนราชวงศ์ชิงในการปราบกบฏไท่ผิง เตรียมทหารสู้รบจนประสบความสำเร็จ จึงทำให้ยึดเมืองนานกิงคืนได้ใน ค.ศ. 1864 หงซิวฉวนป่วยเสียชีวิตที่เมืองนานกิงระหว่างเมืองถูกล้อม สงครามกลางเมืองยืดเยื้อต่อมาอีก 2 ปี ขบวนการไท่ผิงถูกปราบหมดสิ้น ในปี ค.ศ. 1866 (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2561: 23-26)

จะเห็นได้ว่ากบฏไท่ผิงพยายามล้มราชวงศ์ชิงเพื่อต้องการให้เงินหลุดพ้นจากอาณานิคมตะวันตกแต่สุดท้ายก็ไม่ประสบความสำเร็จ จนมาถึงกลางทศวรรษ 1890 ปัญญาชนชาวจีนจำนวนหนึ่งเริ่มตระหนักว่านโยบายทำตนเองให้แข็งแรงที่ราชสำนักชิงใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1861 โดยการนำเทคนิคแบบตะวันตกมาใช้แต่คงที่ไว้ซึ่งโครงสร้างทางการเมืองแบบเดิม นั้นไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับจีนได้จริง ทำให้ต้องคิดปฏิรูปการเมืองการปกครองพร้อมกันไปด้วย อันเป็นที่มาของการปฏิรูป 100 วัน ใน ค.ศ. 1898

คังโหยวเหว่ยและการปฏิรูป 100 วัน ค.ศ. 1898 คังโหยวเหว่ยเสนอราชสำนักต่อจักรพรรดิฉางชิวให้ปฏิรูปต่อต้านการรุกรานของชาติตะวันตก ทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและศาสนา อาจกล่าวได้ว่าเขาเป็นปัญญาชนจีนคนแรก ๆ ที่เสนอให้พิจารณาอุดมการณ์ทางสังคมและการเมืองสำหรับประเทศจีนยุคใหม่ คังโหยวเหว่ยเสนอให้ทำการปฏิวัติจากข้างบน ปฏิรูปสถาบัน สร้างกองทัพบกและกองทัพเรือสมัยใหม่แบบรัสเซียและญี่ปุ่น ส่งเสริมอุตสาหกรรม ปฏิรูปการศึกษา ทำให้ลัทธิขงจื้อเข้มแข็งโดยการตีความใหม่ ต่อต้านศาสนาคริสต์ ส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศ ใช้ระบบโรงเรียนแทนการสอบ ศึกษาความรู้ด้านตะวันตก ใช้การปกครองระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทำให้ชาตินั่นคงและมีอำนาจ เขาส่งสาส์นให้จักรพรรดิฉางชิวปฏิรูปประเทศ จักรพรรดิฉางชิวเห็นด้วยและปฏิบัติตามข้อเสนอของคังโหยวเหว่ย แต่ปฏิรูปอยู่ได้ 100 วัน พระนางซูสีไท่เฮากับกลุ่มอนุรักษนิยมก็ยึดอำนาจแบบเดิมคืน ซึ่งความล้มเหลวของการปฏิรูป 100 วันส่งผลให้เห็นได้ชัดว่าชนชั้นปกครองของราชวงศ์ชิงไม่สามารถนำประเทศให้ทันสมัยหรือหลุดพ้นสังคมแบบเดิมที่ล้าหลังได้

เพราะพวกเขามีแนวคิดอนุรักษ์นิยมสูง ไม่พร้อมรับสิ่งใหม่ ๆ พระนางซูสีไทเฮามีพวกนักมวยเป็นสมาชิกลับ พวกนักมวยเน้นการฝึกร่างกายไว้สู้รบ มีความคิดปฏิบัติต่อชาวต่างชาติอย่างรุนแรงต่อต้านหมอสอนศาสนาตะวันตก พวกเขามีคำขวัญว่า “ สนับสนุนราชวงศ์ชิง ขับไล่ต่างชาติ ” พวกนักมวยทำลายที่พักอาศัย ร้านค้าและสิ่งก่อสร้างของชาวต่างชาติ ทำให้มหาอำนาจตะวันตกส่งกองทัพผสมของ 8 ชาติ กำลังคน 20,000 คน ยกทัพเข้ากรุงปักกิ่ง จนทำให้พระนางซูสีไทเฮาต้องยอมเซ็นสัญญาสงบศึกซึ่งเป็นข้อตกลงของระหว่างจีนกับมหาอำนาจ จีนต้องลงโทษขุนนางที่สนับสนุนกบฏนักมวย จ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม 450 ล้านตำลึง อนุญาตให้ต่างชาตินำทหารมาประจำการในกรุงปักกิ่งและเทียนสิน การยอมต่อต่างชาติครั้งนี้ทำให้เกิดปฏิวัติของราชวงศ์ชิงตกต่ำลงไปอีก เพื่อให้ประเทศจีนเกิดการพัฒนา เพื่อความก้าวหน้าของประเทศจีนทำให้ต้องมีการปฏิวัติของดร.ซุนยัตเซ็น และการปฏิวัติซินไฮ่ ค.ศ. 1911 เกิดขึ้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2561: 34-36)

ในช่วงยุคสมัยที่ยุ่ยกนี้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงคนสำคัญ คือ ซุนยัตเซ็น หรือ ผู้นำการปฏิวัติซินไฮ่ 1911 ผู้ที่มีความคิดทางการเมืองโน้มเอียงสู่การปฏิวัติ และหาทางเอาระบบสาธารณรัฐเข้ามาแทนระบอบกษัตริย์ ดร.ซุนยัตเซ็น ได้วางแผนที่จะโค่นอำนาจของราชวงศ์ชิงมานานแล้ว และได้รวบรวมกำลังของตนไว้ เรียกว่า พรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งอยู่ฝั่งฝ่ายปฏิวัติ ในระยะแรก ๆ กองกำลังของก๊กมินตั๋งก็แพ้ฝ่ายรัฐบาล ชนบ้าง เนื่องจากความไม่สามัคคีกันเท่าที่ควรทำให้ไม่สำเร็จเสียที หลายครั้งที่แผนการถูกทหารแมนจูรื้อเสียก่อน จนโดนประหารไปหลายคน เมื่อเวลาผ่านไป พอถึงเดือนตุลาคม 1911 พรรคก๊กมินตั๋งตัดสินใจเข้ายึดเมืองอู่ฮาง และยึดคลังแสง พร้อมทั้งกำลังทหาร หลังจากที่กำลังทหารส่วนน้อยที่ไม่เห็นชอบกำลังจะถูกตำรวจจับกุม ทำให้เกิดภาวะ "หมาจันทรอก" จนทำให้ทหารบางคน ตัดสินใจโจมตีสายรัฐบาลทันที เพราะถ้ารอช้าก็จะโดนประหารและประสบความสำเร็จเสียด้วย ทางมณฑลต่าง ๆ ก็ได้ประกาศอิสรภาพจากราชวงศ์ชิง ทำให้กำลังของฝ่ายปฏิวัติเข้มแข็งขึ้นอย่างรวดเร็ว (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2561: 41-42)

ด้วยความร่วมมือจากหยวนซื่อฮายเข้าบีบบังคับเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์ชิงเพื่อโค่นล้มราชวงศ์ โดยมีข้อแลกเปลี่ยนกับตำแหน่งประธานาธิบดี ทางฝ่ายปฏิวัติยื่นข้อเสนอให้กับราชวงศ์ชิงว่า ถ้าราชวงศ์ชิงยอมโค่นล้มราชวงศ์ชิง จะได้ค่าตอบแทนมากมาย แต่ถ้าไม่ยอม แม้ชีวิตก็อาจจะรักษาไว้ไม่ได้ และทางฝ่ายปฏิวัติได้จัดตั้งรัฐบาลของตนไว้แล้ว โดยแต่งตั้งให้ดร. ซุนยัตเซ็นเป็นประธานาธิบดีคนแรก ซึ่งในขณะนั้น ดร.ซุนยัตเซ็นยังอยู่ที่ต่างประเทศ จนในที่สุดทางราชวงศ์ชิงก็ทนแรงกดดันไม่ไหวยอมสละราชสมบัติในปีถัดมา กล่าวได้ว่าพลพรรคของดร.ซุนยัตเซ็น สามารถทำการยึดอำนาจจากราชวงศ์ชิงได้สำเร็จอย่างรวดเร็ว ซึ่งการที่สามารถโค่นล้มได้อย่างรวดเร็วนั้น คงเนื่องมาจากราชวงศ์ชิงนั้นอ่อนแอมาเป็นเวลานาน จึงสามารถโค่นล้มได้ง่าย

ดังนั้น ผลของการปฏิวัติซินไฮ่ คือการโค่นล้มราชวงศ์ชิงที่ปกครองมาเป็นเวลา 268 ปี การล้มราชวงศ์ชิง หมายถึงการขจัดปัดเป่าการปกครองของชนชาติแมนจู และเป็นการสิ้นสุดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของกษัตริย์ ซึ่งปกครองจีนต่อเนื่องมาหลายพันปี

หลังจากราชวงศ์ชิงล่มสลาย สังคมจีนเปลี่ยนแปลงเป็น 'สาธารณรัฐจีน' ก่อตั้งขึ้นในปี 1912 โดยเป็นในรูปแบบของระบอบใหม่ โดยทำการแต่งตั้ง หยวนซื่อхай ขึ้นเป็นประธานาธิบดี หยวนปกครองด้วยอำนาจเผด็จการ ไม่ค่อยฟังเสียงรัฐสภา ปักกิ่งกับรัฐสภาด้วยกำลังทหาร ทั้งยังอยู่เบื้องหลังการลอบฆ่าซ่งเจียวเหวิน ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งหลังจากหยวนเสียชีวิตลง ทำให้ไม่มีตัวแทนของประชาชนในรัฐสภา ซึ่งหมายความว่าจีนไม่มีผู้นำที่เป็นศูนย์รวมของทั้งประเทศ ประเทศจึงแบ่งออกเป็นภูมิภาคต่าง ๆ ที่ต่อสู้กันภายใต้การนำของทหาร (ขุนศึก) นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 ผู้ใดที่สามารถครอบครองปักกิ่งได้ ผู้นั้นจะเป็นที่ยอมรับของชุมชนนานาชาติในฐานะรัฐบาลที่เป็นทางการของจีน และเป็นผู้มีสิทธิในรายรับจากภาษี ซึ่งหน่วยงานศุลกากรทางทะเลที่บริหารงานโดยชาวต่างชาติจะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่หารายได้ให้กับรัฐบาล นั่นหมายความว่า การได้ครอบครองเมืองหลวงจะมีผลต่อแทนทางการเงินเป็นผลรางวัลโดยนัย แต่ในความเป็นจริง รัฐบาลปักกิ่งมีอำนาจปกครองพื้นที่เพียงบางส่วนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปราศจากอำนาจที่แท้จริงในการปกครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2561: 65) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาติตะวันตกเองยังคงมีสิทธิในการยับยั้งหรือควบคุมสถานการณ์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศของจีน ซึ่งเห็นได้ว่าถึงแม้จะทำการปฏิวัติแล้ว แต่สุดท้ายจีนก็ยังคงถูกควบคุมโดยอำนาจตะวันตกอยู่ตลอด จนกระทั่ง รัฐบาลจีนตัดสินใจที่จะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อหวังจะให้ประเทศของตนหลุดพ้นจากการถูกควบคุม

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 รัฐบาลจีนหวังว่าจะใช้สงครามโลกในยุโรปเป็นช่องทางการแก้หนี้สถานภาพของจีนบนเวทีโลก ในปี 1917 รัฐบาลตัดสินใจนำประเทศเข้าไปเกี่ยวพันกับความขัดแย้งระดับนานาชาติเป็นครั้งแรกด้วยความสมัครใจ รัฐบาลปักกิ่งประกาศสนับสนุนฝ่ายพันธมิตร แม้จะไม่มีทหารจีนเข้าร่วมรบในสงคราม จีนจึงส่งแรงงานไปแทนราว 2,000 ชีวิต ชาวจีนชาตินิยมต่างรู้สึกว่าการสนับสนุนที่สำคัญเช่นนี้จะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่เหมาะสม กล่าวให้ชัดเจนคือ พวกเขาหวังจะได้พื้นที่เมืองท่าเจียวโจวและชิงเต่า ตลอดจนพื้นที่บางส่วนของมณฑลซานตงทางภาคเหนือของจีนกลับคืนมา ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ล้วนเคยตกเป็นอาณานิคมของเยอรมนีทั้งสิ้น เนื่องจากอาณานิคมของเยอรมนีจะถูกยึดคืนตามเงื่อนไขในสนธิสัญญาแวร์ซาย จีนจึงตั้งความหวังจะได้รับคืนดินแดนบางส่วนที่จำต้องสูญเสียให้ลัทธิจักรวรรดินิยมเข้ามาแย่งชิงอำนาจเพื่อยึดครองดินแดนจีนช่วงปลายศตวรรษที่ 19 แต่ชาวจากปารีสกลับไม่ปฏิบัติตามที่คาดหวัง จีนไม่ได้รับคืนดินแดนคืน และพื้นที่ที่เคย

ตกเป็นของเยอรมนียังถูกส่งมอบให้แก่ญี่ปุ่นแทน เหตุผลก็เพราะจีนไม่ได้เป็นเพียงประเทศเดียวที่ทำข้อตกลงเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตรในปี 1917 ฝ่ายสัมพันธมิตรเจรจาให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมด้วยเช่นกัน ซึ่งญี่ปุ่นได้ตอบตกลงช่วยรบในสมรภูมิแปซิฟิกโดยขอคืนแดนในจีนเป็นการตอบแทน เมื่อสงครามสิ้นสุด สหรัฐอเมริกาซึ่งเข้าสู่สงครามในภายหลังไม่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในข้อตกลงดังกล่าว ในตอนแรกประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน แสดงท่าทีที่เห็นใจเมื่อจีนคัดค้านข้อตกลงที่จีนไม่ได้รับรู้มาก่อนในที่ประชุมปารีส แต่เมื่อถูกหว่านล้อมว่าข้อเสนอมอบดินแดนให้ญี่ปุ่นนั้นเป็นไปตามพันธะทางกฎหมายสากล สหรัฐอเมริกาจึงจำเป็นต้องล้มเลิกความคิดที่จะขัดขวางอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลีด้วยท่าทีเสียใจ วิลสันได้แถลงจุดยืนนี้ต่อสาธารณรัฐเมื่อวันที่ 30 เมษายน 1919 (รานา มิเตอร์ 2554: 37-39)

เหตุการณ์นี้จึงเป็นชนวนโดยตรงของการเคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม ความพ่ายแพ้ทางการทูตของประเทศจีนในการประชุมสันติภาพที่ปารีส ที่ประชุมไม่คำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของจีนซึ่งสังกัดฝ่ายชนะสงคราม กำหนดให้โอนอธิปไตยทั้งหมดที่เยอรมนีซึ่งแพ้สงครามได้รับให้กับญี่ปุ่นไป และเนื่องจากรัฐบาลมีความสามารถไม่มากพอที่จะต่อสู้กับความไม่เสมอภาค เมื่อข่าวแพร่มาถึงประเทศจีน ทำให้ประชาชนชาวจีนชนชั้นต่าง ๆ เกิดความเดือดแค้นอย่างรุนแรงต่อการทำงานของรัฐบาล การเคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม ที่มีนักศึกษาเป็นผู้นำ ก็ได้เริ่มต้นขึ้นเหมือนภูเขาไฟระเบิด ส่งผลให้ขบวนการ “วัฒนธรรมใหม่” เกิดขึ้น โดยมองว่าควรเปลี่ยนความคิด วัฒนธรรม หรือการปกครองที่ล้าสมัย และอยากให้จีนหลุดพ้นจากมหาอำนาจที่ได้รับแต่ความไม่เท่าเทียม จึงทำให้ไปสู่ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919

ลำดับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919

หลังจากประชาชนได้รับรู้ถึงคำตัดสินของสนธิสัญญาแวร์ซายที่ไม่เป็นธรรมต่อประเทศจีน จึงเป็นเหตุให้ชาวจีนชาตินิยมสมัยใหม่หรือกลุ่มนักศึกษาเริ่มออกมาแสดงถึงความไม่พอใจต่อความอ่อนแอของรัฐบาลจีน จนถึงขั้นรวมตัวชุมนุมกันและเดินประท้วง แต่เหตุการณ์ก็เกิดความรุนแรงไปจนถึงการทำร้ายร่างกาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมหรือขบวนการ 4 พฤษภาคมเกิดขึ้นมา ซึ่งมีลำดับและความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังนี้

ชนวนเหตุเกิดขึ้นในวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1919 ซึ่งเป็นวันที่ประชาชนชาวจีนได้รับข่าวสารจากปารีสอันเป็นสถานที่ที่จัดงานประชุมสันติภาพ ผู้เข้าร่วมประชุมต่างหารือกันว่าจะปฏิบัติต่อประเทศจีนอย่างไม่เป็นธรรม นั่นคือ จากเดิมที่จีนควรได้รับดินแดนคืนจากเยอรมันที่แพ้สงคราม แต่กลับส่งต่อคืนแดนนั้นให้กับทางญี่ปุ่นเป็นผู้ควบคุมต่อ ปัญญาชนชาวจีน เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่งที่คอยติดตามดูสถานการณ์ต่าง ๆ ในยุโรป พวกเขาเพียงคาดหวังว่าสนธิสัญญาแวร์ซายอาจเป็น

จุดเปลี่ยนของความพยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่สาธารณรัฐจีนที่เพิ่งสถาปนาขึ้นเมื่อ 7 ปีก่อน
รัฐบาลของสาธารณรัฐจีนไม่ได้ประกอบขึ้นด้วยกลุ่มผู้นำที่มีชื่อเสียงซึ่งได้รับมอบอำนาจมา แต่เป็น
ผลผลิตของอุบายสมคบคิดที่ดูเหมือนจะไม่มีใครรู้จักสิ้นสุดของพวกเขาผู้นำทางทหารซึ่งมีกองทัพเป็นของ
ตนเองกับบรรดาพลเรือนชั้นสูงผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจและการปกครอง

รานา มิเตอร์ (2562: 37-40) กล่าวว่า ในช่วงเย็นวันก่อนเกิดเหตุ คือ วันที่ 3 พฤษภาคม
ค.ศ. 1919 เหล่านักศึกษามาชุมนุมกันที่มหาวิทยาลัยชิงหว่าเพื่อวางแผนเดินขบวนประท้วงข้อตกลง
ของที่ประชุมสันติภาพปารีส อารมณ์ของเหล่าผู้ชุมนุมมีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นมีนักศึกษาคนหนึ่ง
ประท้วงรัฐบาลจีน โดยจะใช้มีดที่พกมาร่วมชุมนุมแทงตัวเองต่อหน้าสาธารณชน อารมณ์โกรธ
แค้นที่ทวีขึ้นเป็นเหตุให้พวกเขาตัดสินใจยกเลิกแผนการเดินขบวนเดิมที่กำหนดไว้ว่าจะดำเนินการใน
วันพุธที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 เปลี่ยนกำหนดการให้เร็วขึ้นเป็นวันรุ่งขึ้นคือวันอาทิตย์ที่ 4
พฤษภาคม ค.ศ. 1919 แทน กลุ่มนักศึกษารีบไปถอนเงินจากบัญชีธนาคารเพื่อนำไปซื้อผ้าและไม้ไผ่
สำหรับทำแผ่นป้าย จากนั้นนักศึกษากลุ่มอักษรศิลป์ของมหาวิทยาลัยปักกิ่งก็ช่วยเขียนคำขวัญลงบน
ผืนผ้า เพียงไม่นานแผ่นป้ายราว 3,000 ผืนก็เสร็จสมบูรณ์พร้อม

การชุมนุมเริ่มขึ้นเวลาบ่ายโมงของวันอาทิตย์ที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ณ ประตูเทียนอาน
เหมิน ก่อนเกิดเหตุเพียงไม่นานตำรวจท้องถิ่นได้เข้าไปในพื้นที่เพื่อสั่งให้ยุติการชุมนุมแต่ไม่เป็นผล
หลังจากผู้นำนักศึกษานำไปยังที่พักของรัฐมนตรีกระทรวงสื่อสารผู้ได้ชื่อว่าเป็น “คนทรยศต่อชาติ” ที่
ขายอธิปไตยทางเศรษฐกิจและการเมืองของจีนให้แก่ญี่ปุ่น กลุ่มผู้เดินขบวนไม่มีเสียงตะโกนหรือเสียงโห่
ร้อง และหลังจากเดินเท้าฝ่าความร้อนของแสงแดดและฝุ่นธุลีมาเป็นระยะทางยาวไกล ภาพที่ปรากฏ
ของผู้ชุมนุมก็หาได้ดูคุกคามน่ากลัวแต่อย่างใด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามมา เมื่อผู้ชุมนุมมาถึงถนนฮาด่า
เหมิน ก็เคลื่อนขบวนอย่างสงบต่อไปตามตรอกจนถึงถนนเล็ก ๆ ข้างบ้านพักของเฉาหู่หลิน พอถึง
หน้าประตูบานคู่ขนาดใหญ่ พวกเขา ก็ บ้าคลั่งขึ้นมาทันที (รานา มิเตอร์ 2562: 41-42)

*บ้านของเฉาหู่หลินเป็นเรือนขนาดใหญ่ตามแบบนิยมของราชินิกุลแมนจูยุค
ก่อนหน้า เมื่อพวกเราไปถึงประตูหน้าบ้าน ประตูบานนั้นปิดลงกลอนไว้ และมีกลุ่ม
ตำรวจติดอาวุธยืนอยู่ด้านหน้า เมื่อทุกคนมาถึงประตูหน้า พวกเขา ก็ เริ่มส่งเสียงกันด่า
ว่า “คนทรยศขายชาติ” ตอนแรกผู้ชุมนุมขว้างป้ายขึ้นไปบนหลังคา จากนั้นใครบาง
คนจึงทุบกระจกด้านข้าง แล้วทุกคนก็พากันปีนเข้าไป ผมเห็นกับตาว่าคนกลุ่มแรกที่
เข้าไปคือนักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่งคนหนึ่ง ซึ่งศึกษาอยู่ในคณะวิทยาศาสตร์ กับ
นักศึกษาอีกคนหนึ่ง จากวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ชั้นสูง (Luo, 2462: 66; สุทธิมาน
ลิมปสุรณ, ผู้แปล, 2562: 43)*

ผู้ชุมนุมกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่งรีบตามสองคนนั้นเข้าไป แล้วเปิดประตูหน้าบ้านจากทางด้านในเพื่อเปิดทางให้ผู้ประท้วงทั้งหมดเข้าไปได้ ขณะนั้นตำรวจที่คุ้มกันเฉาหู่หลินมีจำนวนมากกว่า และรัฐมนตรีก็ตัดสินใจด้วยตัวเองว่าคงถึงเวลาที่สมควรจะหลบหนีไปแล้ว หลัวจยาหลุน หนึ่งในผู้ชุมนุมที่เป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ผู้ให้คำนิยามต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า “ขบวนการ 4 พฤษภาคม” ในบทความที่ตีพิมพ์ลงวารสารเพียงไม่กี่สัปดาห์หลังการเดินประท้วง เขาบรรยายถึงเหตุการณ์การหลบหนีของรัฐมนตรีนี้ว่า “ตอนที่พวกเราบุกเข้าไปถึงข้างใน เฉาหู่หลินก็เปลี่ยนไปสวมเครื่องแบบตำรวจแล้ว เขาอำพรางตัวอย่างกลมกลืนอยู่ในหมู่ตำรวจแล้วกระโดดข้ามกำแพงด้านหลังออกไป” ภายหลังมีรายงานว่า “เขากระโดดลงบนพื้นถนนอีกด้านหนึ่งโดยมีอาการบาดเจ็บรุนแรงที่ขา จากนั้นจึงมีคนรับตัวเขาและส่งไปหลบภัยในโรงแรมของชาวต่างชาติแห่งหนึ่ง” ผู้ที่ว่องไวน้อยกว่าคือ จังจงเสียง อดีตอัครราชทูตจีนประจำประเทศญี่ปุ่นซึ่งไปเข้าพบเฉาหู่หลินพร้อมกับแขกญี่ปุ่นในวันนั้นพอดี เขาถูกฝูงชนที่กำลังโกรธแค้นจับตัวไว้ ทำให้จังจงเสียงไม่สามารถหลุดพ้นเป็นอิสระโดยง่ายจากฝูงชน ส่วนแขกชาวญี่ปุ่นก็ถูกขว้างปาด้วยไข่ที่ได้มาจากร้านขายของชำใกล้ ๆ บริเวณนั้น (รานา มิเตอร์ 2562: 43)

รื้อเตียงเหล็กเก่า ๆ หลังหนึ่งแล้วใช้ขาเตียงเหล็กนั้นกระหน่ำตีเขาทั่วทั้งร่างกายของจังจงเสียงเต็มไปด้วยรอยแผลจนดูเหมือนมีเกล็ดปลาห่อหุ้มร่างกาย ใคร ๆ ก็คิดว่าเขาคงตายไปแล้วแน่ ๆ เครื่องประดับของเก่าที่สะสมไว้ของเฉาหู่หลินถูกทำลายจนแตกเป็นชิ้น ๆ ขวดน้ำหอมจำนวนมากในห้องนอนของภรรยาและของลูกสาวแตกกระจายเกลื่อนอยู่ตามพื้น (Luo, 2462: 66-67; สุทธิมาน ลิ้มปุนสรณ์, ผู้แปล, 2562: 44)

เมื่อผู้ชุมนุมถึงบ้านของเฉาหู่หลิน เมื่อพวกเขาเริ่มลงมือก็ยากที่จะหยุดความรุนแรง และอารมณ์โมโห ด้วยความโกรธที่ทวีคูณขึ้นเพราะการกระทำของเฉาหู่หลินที่เป็นการทรยศชาติ แต่พวกเขาไม่สามารถทำร้ายเฉาหู่หลินได้เพราะเขาหลบหนีไปเสียก่อน ที่ยังอยู่คือ จังจงเสียง เขาจึงโดนทำร้ายอย่างสาหัส ประชาชนทำร้ายทุกคนและทำลายทรัพย์สินที่อยู่ในบ้านหลังนั้น แต่การกระทำเช่นนี้ก็ยังไม่ใช่การกระทำที่ร้ายแรงที่สุดของเหตุการณ์นี้

กลุ่มผู้ประท้วงยังไม่สาแก่ใจ หลัวจยาหลุนเล่าว่าเขาเห็นนักศึกษากลุ่มหนึ่งพกไม้ขีดไฟมาด้วย และสงสัยว่าพวกเขาตั้งใจทำบางอย่างที่เกินขอบเขตการเดินขบวนอย่างสันติมาตั้งแต่แรกแล้ว เขาตั้งคำถามว่า “หากไม่ได้วางแผนจุดไฟเผาบ้านตั้งแต่ต้น พวกเขาจํานำไม้ขีดไฟมาเยอะขนาดนี้ทำไม” ในขณะที่เพลิงลุกไหม้บ้าน ตำรวจได้จัดกำลังพลใหม่และเริ่มเข้าจับกุมผู้ชุมนุม แม้ว่า ณ ขณะนั้นบรรดาผู้ชุมนุมส่วนใหญ่จะรู้ตัวแล้วว่านี่เป็นเวลาที่เหมาะสมจะปลีกตัวและหลบหนีไปทางถนนด้านหลัง

แต่พวกเขาก็ไม่ไปจนมีนักศึกษาจำนวนหนึ่งถูกตำรวจจับกุม ชาวต่างชาติที่ได้เห็นเหตุการณ์ต่างตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในวันนั้น มีช่วงขณะหนึ่งที่ใคร ๆ ต่างก็คิดว่าจิ้งจกเสี่ยงถูกฆ่าตายไปแล้ว เขาบาดเจ็บสาหัสมาก แม้ว่าในที่สุดเขาจะหายดีและมีชีวิตยืนยาวต่อมาอีกหลายทศวรรษก็ตาม หนังสือพิมพ์ North China Daily News ซึ่งเป็นกระบอกเสียงสำคัญที่สุดในชุมชนชาวอังกฤษที่ตั้งถิ่นฐานในจีน เรียกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้นว่า “เหตุจลาจลในปักกิ่ง” บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ตำหนิรัฐบาลจีนที่ปล่อยให้ความวุ่นวายเช่นนั้นเกิดขึ้นได้ (รานา มิเตอร์ 2562: 44)

รัฐบาลปักกิ่งแสดงความอ่อนแอให้เห็นอีกครั้ง โดยยอมปล่อยให้ประกันตัวบรรดานักศึกษาผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์วางเพลิงบ้านพักของเฉาหู่หลิน รวมถึงมาตรการที่สั่งหารทูตประจำกรุงโตเกียว อาจเป็นไปได้ว่าเยาวชนที่ถูกจับกุมเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์หรือผู้ร่วมเดินขบวนที่ไม่ใช่ตัวการหลัก กระนั้นการปล่อยตัวพวกเขา รังแต่จะกระตุ้นให้เยาวชนเหล่านั้นสร้างความวุ่นวายต่อไป แม้จะไม่ถึงขั้นก่อเหตุขึ้นรุนแรงก็ตาม นักศึกษาในเมืองอื่น ๆ ต่างก็พากันเดินขบวน และแบบอย่างที่ไม่ดีของเจ้าหน้าที่รัฐในเมืองหลวงอาจนำไปสู่เหตุการณ์บานปลายในมณฑลอื่น ๆ ก็เป็นไปได้ (NHC, 2462: 343; สุทธิมาน ลิ้มปยุสรณ์, ผู้แปล, 2562: 45)

เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 สำหรับนักศึกษาและผู้สนับสนุนนับเป็นวันที่มีความหมายต่อพวกเขาอย่างมาก นับแต่นี้ประชาชนชาวจีนจะไม่ยอมให้ “พวกทรยศขายชาติ” และบรรดามหาอำนาจจักรวรรดินิยมที่ต้องการแสวงหาอาณานิคมมาแบ่งดินแดนของประเทศจีนอีกต่อไป สี่ว์เตอเหิง นักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่งวัย 29 ปี เป็นหนึ่งในผู้ร่วมเดินขบวนคนสำคัญหลังจากเหตุการณ์เผาบ้านของเฉาหู่หลินเขาเป็นคนหนึ่งที่โดนจับกุม และถูกคุมขังอยู่ไม่กี่วัน หลายปีต่อมาตัวเขาซึ่งกลายเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศว่า “ลักษณะเฉพาะที่สำคัญที่สุดของขบวนการ 4 พฤษภาคมก็คือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่การปฏิวัติจีนได้กลายเป็นสหयर่วมรบในการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพของโลกแม้ความเห็นกว้าง ๆ เกี่ยวกับความสำคัญของเหตุการณ์วันที่ 4 พฤษภาคมนี้จะประมวลขึ้นจากการรำลึกเหตุการณ์ย้อนหลังว่าในวันเกิดเหตุนี้สี่ว์เตอเหิงก็ได้เขียนบทวิไว้บทหนึ่งโดยประกาศว่าเหตุการณ์ในวันนั้นดำเนินไปเพื่อ “กวาดล้างความอับยศออกจากความคิดจิตใจของชาวจีน” เขาเขียนว่า “เรายอมทุ่มเทอย่างเต็มที่เพื่อค้นหาตัวคนทรยศ เราจะทำทุกอย่างเพื่อปกป้องชาติจีน” ในทางปฏิบัติสี่ว์เตอเหิงกับเพื่อนนักโทษคนอื่น ๆ ถูกคุมขังอยู่เพียงไม่กี่วันเนื่องจากผู้มีอำนาจหลายคนรวมถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยปักกิ่งเข้าแทรกแซงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เพื่อให้คนเหล่านี้ได้รับการประกันตัว (รานา มิเตอร์ 2562: 45)

กล่าวได้ว่า เหตุการณ์วันที่ 4 พฤษภาคมมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรกคือ กลุ่มคนสำคัญที่ขับเคลื่อนการเดินขบวนครั้งนี้เป็นนักศึกษาวัยเยาว์ และส่วนใหญ่เป็นเด็กหนุ่มอายุ 20 ปีเศษ ประการที่สองเหตุการณ์นี้ถูกปลุกเร้า และพัฒนาขึ้นในพื้นที่ห่างไกลนอกอาณาเขตประเทศจีน ก่อตัวขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ศึกษาเรียนรู้จากโลกภายนอก และที่สำคัญคือดำเนินไปโดยมุ่งหวังให้เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ และประการที่สามเหตุการณ์ในวันนั้นนับเป็นเหตุรุนแรง แม้ว่าความรุนแรงดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดขึ้นโดยไตร่ตรองไว้ล่วงหน้าแต่ธรรมชาติของการเลือกใช้ภาษา และสภาวะการเมืองที่แวดล้อมการเดินขบวนครั้งนั้นก็เอื้อให้เป็นเรื่องง่ายที่จะแปลงถ้อยคำให้กลายเป็นการกระทำเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ผสมผสานกัน

จุดจบของเหตุการณ์นี้ คือ การได้รับชัยชนะของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มคนชาตินิยมสมัยใหม่ ประเทศจีนไม่ถูกแบ่งไปให้ชาติอื่นดูแล และไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น เหตุการณ์นี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงประเทศจีนให้เข้าสู่ยุคสมัย และวัฒนธรรมแบบใหม่ ประชาชนเริ่มหันมามองถึงปัญหาที่ทำให้จีนยังคงไม่พัฒนา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เริ่มเกิดขึ้น ประชาชนเริ่มออกจากแนวความคิดและการถูกครอบงำแบบเดิม นักศึกษาวัยหนุ่มสาวที่มีแนวคิดสากลนิยม และความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่เพียงแค่หล่อมหลอมให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวในวันนั้น แต่ยังเป็นปัจจัยกำหนดแนวทางหลายอย่างที่ยังยึดถือและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 อีกด้วย

เหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 กับสังคมจีน

หลังจากขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 ลื่นสุดลง ทำให้กระแสและแนวความคิดใหม่ ๆ เข้ามาสู่แผ่นดินจีนมากขึ้น คนรุ่น 4 พฤษภาคมในสมัยนั้นจึงมองแนวความคิดของขงจื้อแบบดั้งเดิมว่าเป็นสิ่งที่คอยอุดหนุนความเจริญก้าวหน้าของแผ่นดินจีน แนวความคิดแบบขงจื้อจำเป็นต้องถูกกำจัดออกไปจากสังคม และวัฒนธรรมจีน โดยเริ่มจากการปฏิวัติวัฒนธรรมภาษาจีน เดิมทีที่เป็นการเขียนแบบจีนโบราณก็เปลี่ยนมาใช้เป็นการเขียนแบบภาษาชาวบ้านแทน ทั้งยังคิดค้นระบบการเมืองแบบใหม่ และล้มเลิกจารีตเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายตามขนบดั้งเดิม ยกเลิกการมดเท็จของสตรีจีน โดยเฉพาะเรื่องแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์ ที่แต่เดิมมีอิทธิพลในจีนเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อหลังเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม ผู้คนเปลี่ยนมายอมรับแนวคิดนี้มากขึ้น เพราะพวกเขาต้องการให้ประเทศหลุดพ้นจากแนวความคิดแบบดั้งเดิมที่ไม่ได้ส่งผลให้ประเทศหรือสังคมพัฒนาเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีการจัดตั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์นักศึกษาขึ้นในปี ค.ศ. 1921 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรคอมมิวนิสต์สากล

ขบวนการ 4 พฤษภาคม หรือมีอีกชื่อหนึ่งว่า ขบวนการวัฒนธรรมใหม่ ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมให้เป็นสมัยใหม่จึงแสดงถึง เอกลักษณ์ ของขบวนการนี้ ขบวนการ 4 พฤษภาคม กลายเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในยุควัฒนธรรมใหม่ ขบวนการนี้จึงถือเป็นจุดกำเนิดของทั้งลัทธิชาตินิยมจีนและคอมมิวนิสต์จีน

เริ่มจากปี ค.ศ. 1921 ที่มีการจัดตั้งกลุ่มคอมมิวนิสต์นักศึกษาขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรคอมมิวนิสต์สากล แต่ในยุคนั้นเป็นยุคของสาธารณรัฐจีนที่มี ชุนยัตเซ็น เป็นประธานาธิบดีของพรรคจีนคณะชาติหรือก๊กมินตั๋ง ทั้งยังเป็นผู้นำด้านการปฏิวัติในครั้งนี้อีกด้วย ชุนยัตเซ็นพยายามแสวงหาแรงสนับสนุนจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือจากบรรดาขุนศึก อำนาจตะวันตก หรือแม้แต่ชาวญี่ปุ่น แต่ความพยายามของเขากลับไม่ประสบผลสำเร็จ จึงทำให้ชุนยัตเซ็นรู้สึกผิดหวังอย่างมาก โดยเฉพาะหลังจากการชนฆ่าสังหารในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และการหักหลังผลประโยชน์ของจีนในการประชุมสันติภาพที่ปารีส แต่ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้นกลับกลายมาเป็นตัวช่วยของเขา กล่าวคือชุนยัตเซ็นได้ร่วมทำข้อตกลงซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่สำคัญของพรรคในช่วงต่อไป นั่นคือ การผนึกกำลังแนวร่วมของพรรคจีนคณะชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1923 โดยมีโซเวียตคอยสนับสนุนอยู่ ซึ่งผู้เข้าร่วมทั้งสามฝ่ายต่างก็จะได้ผลประโยชน์ร่วมกัน โซเวียตมองว่าพรรคจีนคณะชาติมีความสมบูรณ์มากกว่า ดังนั้นพรรคจีนคณะชาติจะเป็นผู้นำการปฏิวัติ และมองว่าพรรคคอมมิวนิสต์ยังมีความพร้อมไม่พอที่จะปฏิวัติให้เป็นคอมมิวนิสต์ได้ในทันที จำเป็นต้องผ่านขั้นตอนการปฏิวัติชนชั้นนายทุนเสียก่อน โซเวียตจึงเห็นว่าพรรคจีนคณะชาติเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำการปฏิวัติ ในขั้นตอนดังกล่าว พรรคจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากโซเวียต (รานา มิเตอร์ 2562: 220)

ในขั้นแรกโซเวียตได้ถ่ายทอดวิธีการจัดระเบียบองค์กรตามแนวทางของลัทธิเลนินให้แก่พรรคจีนคณะชาติ ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้บริหารพรรคในรัสเซีย ที่สำคัญกว่านั้นยังช่วยจัดตั้งสถาบันฝึกทหารขึ้น ชื่อว่า โรงเรียนนายร้อยหวงผู่ โดยมีชุนยัตเซ็นเป็นผู้อำนวยการ และเจียงไคเช็คเป็นผู้บัญชาการ ดร.ซุนได้วางจุดประสงค์ไว้ที่การ “สร้างกองกำลังปฏิวัติเพื่อช่วยจีนให้พ้นวิกฤต” มีการจัดสอนการใช้อาวุธ สอนแนวความคิดลัทธิไตรราชฎ์ และแนวความคิดของลัทธิมาร์กซ์ โดยให้ความสำคัญทั้งหลักสูตรทางการทหารและการปกครอง จนสามารถสร้างบุคลากรชั้นนำในประเทศในภายหลังได้เป็นจำนวนมาก ส่วนพรรคคอมมิวนิสต์ ณ ขณะนั้นยังคงเป็นพรรคขนาดเล็กที่ยังไม่ค่อยได้รับความนิยมน

การที่พรรคจีนคณะชาติได้รับสนับสนุนจากโซเวียตส่งผลให้ประเทศจีนเริ่มมองเห็นแนวความคิดใหม่ ๆ นั่นคือ ลัทธิเลนินที่ถ่ายทอดผ่านผู้นำเพื่อนำมาปกครองประเทศ ณ ขณะนั้น ทั้ง

ยังจัดตั้งโรงเรียนและกองกำลังทหารเพื่อฝึกให้พร้อมกับสงครามที่อาจเผชิญในอนาคต เพราะถ้าดูจากที่ผ่านมามีไม่เคยมีกำลังทหารและความสามารถเพียงพอที่จะสู้รบกับชาติต่าง ๆ

ในปี ค.ศ. 1925 ชุนยัตเซ็นถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคมะเร็งตับ เขาได้ชื่อว่าเป็นบุรุษแห่งการปฏิวัติจีน เจียงไคเชก ผู้บัญชาการของโรงเรียนนายร้อยหวงฝู่ จึงขึ้นมาสืบทอดอุดมการณ์ ความคิดของชุนยัตเซ็นต่อ การร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคคอมมิวนิสต์และโซเวียตยังคงดำเนินต่อไปเหมือนดังเช่นในสมัยที่ชุนยัตเซ็นยังมีชีวิตอยู่ และแล้วโอกาสที่จะต่อสู้กับกองกำลังบรรดาขุนศึกและจักรวรรดินิยม ซึ่งถือเป็นศัตรูสำคัญของจีนก็มาถึง กล่าวคือ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นทางเหนือของจีนคือ เซียงไฮ้ เกิดการก่อกบฏจางซัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกันโดยตรงกับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ในปักกิ่ง แต่เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นนี้คือเหตุการณ์ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1925 ในเซียงไฮ้

ลักษณะของขบวนการ 30 พฤษภาคม คล้ายกับขบวนการ 4 พฤษภาคม กล่าวคือ มีแรงงานจีนจำนวนหนึ่งเดินขบวนประท้วงโรงงานญี่ปุ่นในเขตเช่านานาชาติเมืองเซียงไฮ้ โดยตำรวจใช้ความรุนแรงเข้ายุติการนัดหยุดงาน ประท้วง และการเลิกจ้าง มีการจับกุมนักศึกษาชาวจีนหลายคน ตำรวจเขตเช่าซึ่งประกอบด้วยชาวจีนและชาวอินเดียเกิดความตระหนกต่อคลื่นฝูงชนจึงใช้ปืนยิงใส่ ทำให้มีผู้เสียชีวิต 11 ราย จากนั้นอารมณ์โกรธแค้นก็แผ่กระจายออกไปยังเมืองต่าง ๆ จนส่งผลให้กลายเป็นการเดินขบวนประท้วงต่อต้านจักรวรรดินิยมและคว่ำบาตรสินค้าต่างชาติ (รานา มิเตอร์ 2562: 230)

ทั้งพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคจีนคณะชาติสามารถใช้ประโยชน์จากบรรยากาศทางการเมืองที่คุกรุ่นนี้ ด้วยการจัดตั้งกองทัพปฏิวัติแห่งชาติ ในการกรีธาทัพขึ้นเหนือ ในระหว่างปี ค.ศ. 1926-1928 กองทัพดังกล่าว เป็นปฏิบัติทางทหารที่ทรงพลัง ได้เคลื่อนพลไปยังชายฝั่งตะวันออกของจีนเพื่อปราบปราม และโน้มน้าวให้บรรดาขุนศึกเข้าร่วมกับขบวนการชาตินิยม ในระหว่างนั้น เจียงไคเชกเริ่มแสดงท่าทีลี้เลที่จะร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อไป ปฏิบัติการดังกล่าวจบลงด้วยผลสำเร็จของการกรีธาทัพขึ้นเหนือไปยึดครองเมืองสำคัญอย่างเซียงไฮ้ได้ในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1927 แม้ว่ากองกำลังแนวร่วมจะไม่ได้แสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่ออำนาจจักรวรรดินิยมด้วยการพยายามเข้ายึดเขตเช่านานาชาติหรือเขตเช่าฝรั่งเศส แต่ก็ได้ปลุกเร้าให้เกิดการประท้วงการเดินขบวนต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้เขตเมืองที่อยู่ในการควบคุมของรัฐบาลจีนต้องตกอยู่ในมือของกองกำลังพรรคจีนคณะชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม ขณะนั้นเจียงไคเชกตัดสินใจแล้วว่าจะไม่ให้พรรคคอมมิวนิสต์เป็นส่วนหนึ่งของพรรคจีนคณะชาติอีกต่อไป เขาจึงใช้เครือข่ายชนชั้นนำในท้องถิ่นและกลุ่มใต้ดินปิดล้อมและสังหารสมาชิก และผู้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จำนวนมากที่อยู่ในเมือง กองกำลังแนวร่วมจึงเป็นอันยุติลงตามที่เจียงไคเชกปรารถนา แต่พรรคคอมมิวนิสต์พยายามที่จะต่อสู้กับพรรคจีนคณะชาติ จนถึง

ขึ้นเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น แต่ในท้ายที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ไป ทั้งยังต้องคอยหลบหนี และซ่อนตัวจากพรรคจีนคณะชาติอีกด้วย (รานา มิเตอร์ 2562: 230-231)

หลังจากการตายของซุนยัตเซ็น ทำให้เจียงไคเช็คได้ขึ้นมาเป็นผู้นำแทน แต่ก็ยังสานต่ออุดมการณ์ของซุนยัตเซ็นไว้ หลังจากนั้นไม่นานก็เกิดการจลาจลขึ้นในทางเหนือของจีน เป็นเหตุการณ์การประท้วงของแรงงานที่ได้รับผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมจากต่างชาติ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 ก็เดินขบวนประท้วงต่อต้านจักรวรรดินิยมและตัดสินใจคว่ำบาตรสินค้าต่างชาติ พรรคคอมมิวนิสต์และพรรคจีนคณะชาติ ใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์นี้ขึ้นไปทางตะวันออกของจีนเพื่อหาสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยการโน้มน้าวบรรดาขุนศึกให้เข้าร่วมกับพรรคชาตินิยม เมื่อเจียงไคเช็คเจรจาจนสำเร็จ ทั้งยังได้เข้าครอบครองเขตเมืองนั้นด้วย เจียงไคเช็คจึงขอยกเลิกการเป็นพันธมิตรกับพรรคคอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์พยายามต่อสู้จนเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นแต่ก็พ่ายแพ้ ทำให้พวกคอมมิวนิสต์ต้องคอยหลบหนีและหลบซ่อนตัวจากพรรคจีนคณะชาติหลังจากนั้น

ปี ค.ศ. 1927 คือปีที่เจียงไคเช็คทรยศต่อสหภาพพรรคคอมมิวนิสต์ และตัดโอกาสการปฏิวัติ การเปลี่ยนแปลงสังคมของจีนของพรรคคอมมิวนิสต์จนเสียสิ้น ชาวจีนบางส่วนที่หันเหไปทางคอมมิวนิสต์จึงรู้สึกกังวลถึงอนาคตของจีนตลอดจนวิกฤตทางการเมืองที่กำลังฉีกกระชากแผ่นดินให้แตกแยกออกจากกัน ต่อมาในปี ค.ศ. 1928 เจียงไคเช็คได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลจีนคณะชาติขึ้นที่นานกิง ทั้งยังได้รับการยอมรับทางการทูตนานาชาติ หากมองย้อนกลับไป นี่คือการยอมรับรัฐบาลที่ปลอดภัย ซึ่งเห็นแก่ผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นกลางและกลุ่มทุนนิยม ซึ่งหากจะกล่าวจากสถานการณ์ขณะนั้นแล้ว พรรคจีนคณะชาติยังไม่ใช่พรรคการเมืองที่ได้มีรูปแบบ อีกทั้งคำประกาศของซุนยัตเซ็นที่ว่า “การปฏิวัติยังไม่เสร็จสิ้น” ก็ถูกประทับลงในเอกสารทางการต่าง ๆ ของรัฐบาลใหม่อีกด้วย ถึงแม้ว่าพรรคจีนคณะชาติจะมองว่าพวกตนเป็นผู้สานต่อเจตนารมณ์ของการปฏิวัติจากปี ค.ศ. 1911 แต่พวกเขาก็คิดว่าภารกิจยังไม่เสร็จสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องดำเนินการตามแนวทางของซุนยัตเซ็น อันได้แก่ หลักการชาตินิยม ประชาธิปไตย และสังคมนิยม (รานา มิเตอร์ 2562: 236-237)

ลัทธิชาตินิยมที่พรรคจีนคณะชาติได้รับสืบทอดมาก็คือการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ถึงแม้ว่าพรรคเตรียมจะสานสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจ แต่ก็เห็นได้ชัดว่าเจียงไคเช็คมีเป้าหมายที่จะฟื้นฟูอธิปไตยเหนือเขตแดนจีนซึ่งถูกปกครองโดยมหาอำนาจจักรวรรดินิยม ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต สร้างรัฐชาติจีนที่มั่นคงแข็งแรง และเขามองว่าจีนไม่ใช่ดินแดนที่ขึ้นอยู่กับมหาอำนาจจักรวรรดินิยม ในเรื่องประชาธิปไตย เจียงไคเช็คบ่่ายเบี่ยงเลี่ยงไปในทางเดียวกับซุนยัตเซ็น คือการอ้างว่าแม้ประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา แต่พรรคจีนคณะชาติจำเป็นต้องใช้เวลานานพอสมควรใน

การอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนว่าประชาธิปไตยหมายถึงอะไร และเรื่องสุดท้าย สังคมนิยม หรือความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของรัฐบาลพรรคจีนคณะชาติ เพราะพวกเขาไม่ได้ใส่ใจต่อความทุกข์ยากของประชาชน โดยเฉพาะในเขตชนบทของจีน รัฐบาลได้แต่ตระหนักถึงขอบเขตของภาระหน้าที่แต่ไม่สามารถหาวิธีการที่ดีได้ รัฐบาลไม่เคยสร้างฐานรายได้ที่มั่นคงเพื่อนำไปใช้จ่ายในการปฏิรูป ชัยยังเกิดวงจรอันชั่วร้ายในชนบท มีการทุจริตจากกระบวนการเก็บภาษีซึ่งกลายเป็นอุปสรรคของการสร้างชาติ แต่ในเขตเมืองกลับได้สร้างอาคารทำการของรัฐบาลใหม่ขึ้นในนานกิง รวมถึงถนนลาดยาง โรงไฟฟ้า และสาธารณูปโภคอื่น ๆ นอกจากนี้ยังถือโอกาสใช้ประโยชน์จากขบวนการรณรงค์ซื้อขายสินค้าในประเทศแทนสินค้าต่างประเทศมาเป็นประโยชน์ของรัฐบาล แม้รัฐบาลจะส่อไปในทางทุจริตก็เป็นการถือว่าดำเนินไปตามอุดมการณ์ชาตินิยมหัวก้าวหน้าซึ่งเห็นได้ชัดว่าการปฏิวัติยังไม่สำเร็จแต่อำนาจอันไม่ชอบธรรมกลับกำลังขยายตัวขึ้น (รานา มิเตอร์ 2562: 237-239)

ในปี ค.ศ. 1927 ที่พรรคจีนคณะชาติสังหารหมู่ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในกองกำลังแนวร่วมที่เซียงไฮ้จนดูเหมือนว่าพรรคคอมมิวนิสต์ถูกกวาดล้างจนหมดสิ้น ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่างกระจัดกระจายกันไป บ้างก็หลบซ่อนตัวอยู่แบบใต้ดินในเซียงไฮ้หรือตามเมืองต่าง ๆ บ้างก็หนีออกไปยังเขตชนบทเพื่อตั้งหลักใหม่ ฐานที่มั่นในชนบทที่สำคัญที่สุดของพรรคคอมมิวนิสต์คือในป่าของเขตมณฑลเจียงซี ซึ่งเป็นที่ที่เหมาเจ๋อตงอาศัยอยู่และเขาก็เริ่มคิดทฤษฎีการปฏิวัติชนบทแทนการปฏิวัติแบบเขตเมืองของเจียงไคเช็คอย่างจริงจัง และเป็นทฤษฎีที่ช่วยให้พรรคก้าวขึ้นสู่อำนาจได้ในที่สุด ช่วงปี ค.ศ. 1931-1935 พรรคคอมมิวนิสต์ก็เริ่มปรับกระบวนการได้ ก่อนที่แรงบีบคั้น คือ นโยบายกวาดล้างของเจียงไคเช็คจะกดดันให้พรรคคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องเริ่มปฏิบัติการ “เดินทัพทางไกล” ซึ่งเป็นการเดินทางที่มีชายราว 80,000 คนและหญิงราว 2,000 คน ซึ่งเป็นการเดินทางเพื่อไปตั้งหลักที่มณฑลส่านซีในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจีน และตั้งเมืองหลวงแห่งใหม่ขึ้นที่เมืองเหียนอาน พวกเขาต้องฝ่ากระสุนปืนของฝ่ายจีนคณะชาติและสารพันอันตรายที่คุกคามสวัสดิภาพชีวิต มีเพียงราว 8,000 คนเท่านั้นที่บรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ และหนึ่งในนั้นคือ เหมาเจ๋อตง ซึ่งเหมาเจ๋อตงก็ได้ขึ้นเป็นผู้นำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอีกด้วย เขามีแนวความคิดและความมุ่งมั่นที่จะขับเคลื่อนให้ชาวนาเป็นหลักในการปฏิวัติ แทนการให้ความสำคัญกับเขตเมืองดังเช่นเจียงไคเช็คซึ่งพิสูจน์แล้วว่าไม่อาจไว้วางใจให้เป็นฐานอำนาจของพรรคได้ (รานา มิเตอร์ 2562: 250-254)

ต่อมาก็มีวิกฤตการณ์หนึ่งเกิดขึ้นอีก ซึ่งไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดของเจียงไคเช็คเสียทีเดียว นั่นคือ การรุกรานของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นที่ทวีความรุนแรงเข้ามาสู่แผ่นดินจีนอย่างต่อเนื่อง เพราะญี่ปุ่นนั้นพยายามดำเนินตามแผนการขยายอำนาจจักรวรรดิมาตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19

ซึ่งแน่นอนว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นคือปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการเดินทางในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1919 เพราะฝ่ายสัมพันธมิตรยอมมอบอาณานิคมที่เยอรมนีเคยครองอยู่ให้แก่ญี่ปุ่น ขณะนั้นญี่ปุ่นเองก็ได้ไต้หวันและคาบสมุทรเหลียวตงเป็นอาณานิคมอยู่แล้ว รวมทั้งได้ครอบครองสิทธิทางเศรษฐกิจและการเมืองในแมนจูเรียอย่างเต็มที่อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาบริษัทรถไฟในแมนจูเรียได้ แต่ก็เป็นเรื่องย้อนแย้งที่ตลอดทศวรรษ 1920 กลับเป็นช่วงที่การขยายตัวของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นชะงักงันไป และแม้ว่าการบุกแมนจูเรียจะไม่ได้ริเริ่มโดยผู้นำระดับสูงสุดในรัฐบาลญี่ปุ่นแต่ทางโตเกียวก็ไม่ได้คัดค้านการปฏิบัติการดังกล่าว ถัดมาในทศวรรษ 1930 ก็ได้เห็นความพยายามของเจียงไคเช็คที่จะทำสนธิสัญญากับญี่ปุ่น ซึ่งจะมีผลเท่ากับการยอมรับการรุกรานที่ผ่านมา และจะห้ามการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่นตลอดจนควบคุมมิให้แสดงความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่น โดยหวังว่าทางโตเกียวจะพอใจกับสิ่งที่ได้รับไป แต่ต่อมาญี่ปุ่นกลับเป็นฝ่ายฉีกสัญญาทิ้ง เพราะหลังจากประคับประคองสันติภาพไว้ได้เพียงช่วงปี ค.ศ. 1933-1935 กองทัพญี่ปุ่นก็เคลื่อนพลเข้าสู่ภาคเหนือของจีนและจัดตั้งอาณาเขตที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของตนได้สำเร็จ (รานา มิเตเตอร์ 2562: 254-255)

ญี่ปุ่นพยายามโน้มน้าวประเทศจีนด้วยวาจาของญี่ปุ่นที่ว่าด้วยการปลดปล่อยเอเชียให้เป็นอิสระจากอิทธิพลตะวันตก แต่ชาวจีนกลับเห็นว่าเป็นแผนรุกรานจีนมากกว่า ตู๋จิงหยวนกล่าวในบทบรรณาธิการว่า “อุดมการณ์รวมกลุ่มชาวเอเชียนั้นมิใช่อะไรอื่นนอกจากลัทธิจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่น ไม่มีอะไรมากกว่าหรือน้อยกว่านั้น” เหตุการณ์นี้จึงทำให้เจียงไคเช็คคิดว่า ควรหันไปร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์อีกครั้ง ทั้งสองฝ่ายจึงตกลงจะระงับความขัดแย้งระหว่างกันไว้ก่อนในขณะที่จับตามองความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่น ประชาชนเริ่มมองเห็นถึงความอ่อนแอของรัฐบาลพรรคจีนคณะชาติ ช่วงปลายปี ค.ศ. 1936 สังคมจีนตกอยู่ในภาวะคับขัน ขณะเดียวกันสภาวะทั่วโลกก็ย่ำแย่ลง จีนจำเป็นต้องรับผลความทุกข์ยากต่าง ๆ นานา จนในที่สุดสงครามก็มาถึง

พรรคคอมมิวนิสต์หลังจากที่ต้องหลบซ่อนตัวจากพรรคจีนคณะชาติก็เริ่มออกมาแสดงจุดยืนของตนเองแล้ว โดยการเดินทัพทางไกลเพื่อไปตั้งถิ่นฐานของตน ซึ่งผู้นำคือ เหมาเจ๋อตง หลังจากนั้นก็มีข่าวการรุกรานของจักรวรรดิญี่ปุ่นที่จะเข้ามาประเทศจีนอีกครั้ง แต่ด้วยการบริหารและการจัดการที่อ่อนแอของเจียงไคเช็คทำให้ไม่สามารถเอาชนะญี่ปุ่นได้ เขาจึงตัดสินใจที่จะรวมกับพรรคคอมมิวนิสต์อีกครั้ง เพื่อร่วมมือกันปราบปรามญี่ปุ่น

ปี ค.ศ. 1937 สงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นถือกำเนิดขึ้น ซึ่งเป็นการสู้รบระหว่างกองทัพจีนกับทหารญี่ปุ่นในทางภาคเหนือของจีน ทางญี่ปุ่นเชื่อว่าการสู้รบครั้งนี้คือการก่อความสงบ จึงเรียกร้องขอเขตสัมปทานในเมืองเป่ย์ผิงเพิ่มจากจีน แต่ครั้งนี้เจียงไคเช็คไม่ยอมโอนอ่อนตามเพราะรู้ว่าหากยอมให้เป่ย์ผิงซึ่งเป็นชุมทางรถไฟสำคัญตกเป็นของญี่ปุ่น ความหวังที่เขาจะได้ปกครองแผ่นดิน

จีนภาคเหนือก็จะพังทลายลง เขาจึงตอบโต้ด้วยการใช้ยุทธวิธีส่งกองกำลังทหารไปยังเชียงไฮ้เพื่อล่อฝายญี่ปุ่นให้ออกจากพื้นที่ที่มีกำลังมากที่สุด แต่กลับกลายเป็นฝายญี่ปุ่นที่นำความตายมาสู่เชียงไฮ้มากที่สุด และทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองกลายเป็นซากปรักหักพัง กองทัพจีนกับกองทัพญี่ปุ่นยังคงสู้รบกันอยู่ในเชียงไฮ้ตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม จนกระทั่งกองกำลังของเจียงไคเช็คถูกบีบบังคับให้ยอมจำนน จนต้องถอยร่นไปอยู่ที่เมืองอู่ฮั่นในภาคกลาง และช่วงต้นปี ค.ศ. 1938 ก็จำเป็นต้องถอยกลับไปอยู่ที่เมืองฉงชิ่งในภาคตะวันตกเฉียงใต้อีกครั้ง ความมุ่งมั่นของญี่ปุ่นที่จะพิชิตจีนให้ได้ปรากฏชัดเจนในเหตุการณ์ “สังหารหมู่ที่นานกิง” เมื่อกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นปฏิบัติการสังหารทรมาน และข่มขืนอย่างบ้าคลั่งเป็นเวลาถึงหกสัปดาห์ หลายเมืองสำคัญของจีน ณ ขณะนั้นก็ถูกญี่ปุ่นยึดครอง พลเรือนและทหารจีนที่ถูกปลดอาวุธหลายแสนคนถูกทหารกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่นฆ่าสังครามกับญี่ปุ่นครั้งนี้ได้ยึดเอื้อมจนกระทั่งนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สอง สาธารณรัฐจีนได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง จนในที่สุดจักรวรรดิญี่ปุ่นยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไข (รานา มิเตอร์ 2562: 263-265)

ประเทศจีนยังคงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอำนาจ ได้แก่ ฝายจีนคณะชาติ ฝายคอมมิวนิสต์ และฝายที่ร่วมมือกับต่างชาติ ในช่วงสงครามระหว่งการลี้ภัยของประชาชน รัฐบาลจีนคณะชาติพึ่งความสนใจอยู่กับการปลุกเร้าเมืองฉงชิ่งให้เกิดสำนึกความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาติ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1934 ที่รัฐบาลได้สนับสนุน ขบวนการชีวิตใหม่ ที่พยายามส่งเสริมคุณค่าแบบขงจื้อให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างความเป็นสมัยใหม่แบบทางโลก แม้ขณะนั้นสงครามยังไม่ได้เริ่มขึ้นและเจียงไคเช็คก็กำลังถูกประณามจากกลุ่ม 4 พฤษภาคมหัวรุนแรงว่า นโยบายรื้อฟื้นค่านิยมของขงจื้อเหมือนถอยหลังลงคลอง ไม่กี่ปีต่อมาเจียงไคเช็คจึงเริ่มหันมาพึ่งเป้าไปที่คนรุ่น 4 พฤษภาคมอย่างเต็มที่ในช่วงสงคราม ในงานเขียนช่วงสงครามเรื่อง *ชะตากรรมของจีน* ซึ่งเจียงไคเช็คให้ผู้อื่นเขียนแทน เขาประกาศว่า “หลังจากเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 แนวคิดเสรีนิยม (ประชาธิปไตย) และแนวคิดคอมมิวนิสต์ก็แพร่กระจายทั่วทั้งประเทศ แต่ผู้ที่สนับสนุนแนวคิดเหล่านี้ไม่มีความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับความยั่งยืนของวัฒนธรรมจีน พวกเขาเพียงแต่มองหาสิ่งใหม่ ๆ และยิ่งกว่านั้น พวกเขาพยายามจะลอกเลียนแง่มุมที่ตื่นเขินของอารยธรรมตะวันตก โดยไม่พยายามรับหลักการพื้นฐานมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจจีนและความเป็นอยู่ของประชาชน ผลที่ตามมาก็คือ ชั้นชั้นที่มีการศึกษาและเหล่าปัญญาชนมักจะสูญเสียความเคารพและความมั่นใจในตนเอง ที่ได้ก็ตามที่อิทธิพลจากแนวคิดเหล่านี้แพร่ไปถึง ประชาชนก็จะยึดถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของต่างชาตินั้นย่อมถูกต้องและทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของจีนย่อมผิดเสมอ” แม้รัฐบาลจีนคณะชาติจะยึดโยงวาทศิลป์ของตนเข้ากับแนวคิดเรื่องชาติ เสรีภาพ และความเป็นตัวของตัวเองมากเพียงใด แต่ ณ เวลานั้น เจียงไคเช็คก็ได้ตัดสินใจแน่วแล้ว

ว่าขบวนการ 4 พฤษภาคม คือขบวนการที่นำไปสู่ความเสียหายมากกว่าจะนำความก้าวหน้ามาให้ พวกเขาถือว่าเป็นนัยว่าเวลาของแนวคิดโรแมนติกและการคิดอย่างอิสระเสรีตามใจตนนั้นหมดสิ้นลงแล้ว (รานา มิเตอร์ 2562: 266-272)

ส่วนเขตที่ควบคุมโดยคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้เป็นเขตของกองโจรอีกต่อไป หากแต่เป็นพื้นที่ที่ควบคุมโดยพันธมิตรรุ่นเยาว์ในช่วงสงคราม พรรคคอมมิวนิสต์ยังออกประกาศต้อนรับเหล่าปัญญาชนที่ผิตห่างจากพรรคจีนคณะชาติหรือสะเทือนใจจากหายชะงักที่ญี่ปุ่นได้ก่อไว้ในแผ่นดินจีน เหมา เจ๋อตงจึงประกาศว่าจะอุทิศตัวสนับสนุนอุดมการณ์ 4 พฤษภาคมซึ่งเป็นแนวความคิดที่ตรงกันข้ามกับฝ่ายพรรคจีนคณะชาติอย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ว่า ก่อนขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 กลุ่มชนชั้นกลางระดับล่างและชนชั้นกลางคือผู้นำการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง แต่หลังจากขบวนการ 4 พฤษภาคม ผู้นำทางการเมืองในการปฏิวัติประชาธิปไตยของชนชั้นกลางของจีนไม่ใช่ชนชั้นกลางอีกต่อไปหากแต่เป็นชนชั้นกรรมาชีพ แม้ว่าชนชั้นกลางของชาติจะยังคงมีบทบาทในการปฏิวัติอยู่ แต่ชนชั้นกรรมาชีพของจีนก็กลายเป็นพลังทางการเมืองที่ตื่นตัวและเป็นอิสระ เนื่องจากมีวุฒิภาวะมากขึ้น ผนวกกับอิทธิพลของการปฏิวัติรัสเซีย หรือการมีประชาธิปไตยใหม่ นับตั้งแต่มีขบวนการ 4 พฤษภาคม หลายสิ่งหลายอย่างก็ต่างไปจากเดิมมีขุมพลังวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาดำรงอยู่ในจีน นั่นคือวัฒนธรรมคอมมิวนิสต์และอุดมการณ์ที่ชี้นำโดยคอมมิวนิสต์จีนหรือโลกทัศน์แบบคอมมิวนิสต์และทฤษฎีการปฏิวัติสังคมนิยม ขบวนการ 4 พฤษภาคมเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1919 และเมื่อถึงปี ค.ศ. 1921 ก็มีการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของขบวนการเคลื่อนไหวของแรงงานจีน ก่อนหน้าขบวนการ 4 พฤษภาคม วัฒนธรรมใหม่ของจีนเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติวัฒนธรรมทุนนิยมของชนชั้นกลางทั่วโลก แต่หลังจากขบวนการ 4 พฤษภาคม ก็ได้กลายมาเป็นประชาธิปไตยใหม่และเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติวัฒนธรรมสังคมนิยมของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก (รานา มิเตอร์ 2562: 273)

การพ่ายแพ้ของจักรวรรดิญี่ปุ่นทำให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างพรรคจีนคณะชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ ส่งผลให้ประเทศจีนเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นอีกครั้งในปี ค.ศ. 1947 จนกระทั่งพรรคจีนคณะชาติของเจียง ไคเชก ได้พ่ายแพ้ให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 เจียงไคเชกและพรรคจีนคณะชาติถอยร่นไปยังเกาะไต้หวัน พรรคคอมมิวนิสต์ที่นำโดย เหมา เจ๋อตง ได้จัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นโดยยื่นแถลงการณ์อยู่ ณ จัตุรัสเทียนอันเหมินในกรุงปักกิ่ง พร้อมประกาศว่า “ชาวจีนได้ลุกขึ้นแล้ว”

อาจกล่าวได้ว่า ด้วยแนวความคิดของเหมาเจ๋อตงทำให้การปลดแอกหรือชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ใน ปี ค.ศ. 1949 คือจุดจบของสังคมเก่าและระบอบศักดินาของจีนในอดีต จุด

เปลี่ยนนี้แสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนไปจากเดิมแล้ว และเงินใหม่ก็ได้อุบัติขึ้นจากอดีตแล้ว ขบวนการ 4 พฤษภาคมเองก็ได้กลายมาเป็นเอกลักษณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แรงบันดาลใจที่เกิดจากความรักชาติโดยไม่หวังชีวิตทำให้เหล่านักศึกษาพากันต่อต้านบรรดาขุนศึกและกลุ่มจักรวรรดินิยมที่ข่มขู่จะทำลายล้างจีน ความปั่นป่วนในการประท้วงครั้งนั้นก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนที่นำเงินไปสู่การปลดแอกและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ซึ่งหมายถึงพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั่นเอง

ยุค 4 พฤษภาคมมีความสำคัญในฐานะยุคที่เหล่าปัญญาชนและนักศึกษามีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อการกำหนดแนวคิดสมัยใหม่ให้แก่จีน ซึ่งอีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกี่ยวข้องและคล้ายกับขบวนการ 4 พฤษภาคม คือ การประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ค.ศ. 1989 หรือ เหตุการณ์ 4 มิถุนายน 1989 เป็นการเดินขบวนที่มีนักศึกษาเป็นหัวหน้า ผู้นำนักศึกษาเริ่มต้นด้วยการรำลึกถึงเหตุการณ์เดิมเมื่อ 73 ปีก่อน นั่นคือเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 และประกาศว่าภารกิจของการเดินขบวนในครั้งนี้คือ การสืบสารจิตวิญญาณวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตยของขบวนการ 4 พฤษภาคม พรรคคอมมิวนิสต์ให้ความสำคัญแก่บทบาทของวิทยาศาสตร์ แต่ไม่ให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณของวิทยาศาสตร์ ซึ่งก็คือประชาธิปไตย ระบบราชการ การทุจริตทางการเมือง ภาวะเงินเฟ้อ และการดูแลคุณค่าของภูมิปัญญาต่าง ๆ คือสิ่งที่ขัดขวางการปฏิรูปไม่ให้อ้าวไปสู่แนวทางประชาธิปไตยที่แท้จริง ความเจริญรุ่งเรืองของชาติ คือเป้าหมายสูงสุดของขบวนการนักศึกษาผู้รักชาติของพวกเขา (รานา มิเตอร์ 2562: 415)

ในช่วงที่การประท้วงสูงสุด มีประชาชนประมาณ 1 ล้านคนมาชุมนุมในจัตุรัส ขณะที่การประท้วงพัฒนา ทาง การตอบโต้ทั้งด้วยยุทธวิธีประนีประนอมและสายแข็ง ซึ่งเผยให้เห็นถึงความแตกแยกในหมู่หัวหน้าพรรค เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม การประท้วงอดอาหารที่นักศึกษานำทำให้เกิดการสนับสนุนการเดินขบวนทั่วประเทศ และการประท้วงแพร่ไปยังนคร 400 แห่ง สุดท้ายผู้นำสูงสุดของจีน ณ ขณะนั้น คือ เต็ง เสี่ยวผิง และผู้อาวุโสในพรรคคอมมิวนิสต์คนอื่นเชื่อว่าการประท้วงเป็นภัยคุกคามทางการเมือง จึงตัดสินใจใช้กำลัง สภารัฐประกาศกฎอัยการศึกในวันที่ 20 พฤษภาคม ระดมทหารประมาณ 300,000 นายมายังกรุงปักกิ่ง ทหารบุกเข้าสู่ส่วนกลางของกรุงปักกิ่งผ่านถนนสำคัญของนครในเช้ามีดวันที่ 4 มิถุนายน และเริ่มทำการเข่นฆ่าผู้เดินขบวน (รานา มิเตอร์ 2562: 421)

เหตุการณ์ 4 มิถุนายน 1989 เมื่อเทียบกับเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 มีความคล้ายกันตรงที่นักศึกษาผู้มีอุดมการณ์ออกมาแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะพัฒนาประเทศให้อ้าวเข้าสู่สมัยใหม่ ทนไม่ได้รับการถูกเอารัดเอาเปรียบจากทั้งในและต่างประเทศ ทนไม่ได้รับการบริหารประเทศของรัฐบาล และเป็นการขับเคลื่อนโดยขบวนการนักศึกษาที่สุดท้ายแล้วก็จบลงด้วยการใช้

ความรุนแรง แต่มีความต่างกันตรงที่ผลของเหตุการณ์ 4 พฤษภาคม 1919 จบลงด้วยการที่รัฐบาลยอมฟังเสียงของประชาชน และเลือกที่จะไม่ให้จีนเสียผลประโยชน์ให้กับต่างชาติ ซึ่งต่างกับเหตุการณ์ 4 มิถุนายน 1989 ที่จบลงด้วยการที่รัฐบาลไม่ฟังเสียงของประชาชน ไม่ยอมผ่อนปรน และเลือกที่จะใช้อำนาจในทางรุนแรง โดยไม่เห็นแก่ชีวิตของประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวจบลงด้วยการนองเลือดในที่สุด

สรุป

เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายราชวงศ์ชิง ที่สังคมจีนมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่เกิดขึ้น นั่นคือ การที่ประเทศจีนตกเป็นอาณานิคมของตะวันตก ชาติตะวันตกเข้ามารุกรานทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าราชวงศ์ชิงมีความอ่อนแออย่างมาก ดังนั้น ประเทศจีนจึงต้องการการเปลี่ยนแปลง และผู้นำการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี่คือ ซุนยัตเซ็น เขาโค่นล้มราชวงศ์ชิงได้สำเร็จและเป็นการล้มเลิกประเทศจีนแบบระบบจักรพรรดิอันยาวนานให้กลายเป็นสาธารณรัฐจีนในปี ค.ศ. 1912 แต่ประเทศจีนก็ยังตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกอยู่ รัฐบาลจีนจึงตัดสินใจที่จะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อหวังจะให้ประเทศหลุดพ้นจากการถูกควบคุมจากตะวันตก ประเทศจีนไม่มีทหารจึงส่งแรงงานจำนวนมากไปแทน ด้วยการกระทำในครั้งนี่ รัฐบาลหวังว่าจะได้แผ่นดินจีนบางส่วนคืน แต่หลังจากการประชุมสันติภาพที่ปารีส ส่งผลให้ดินแดนของจีนที่สมควรจะได้คืนมาจากเยอรมัน กลับถูกส่งต่อให้กับญี่ปุ่นควบคุมต่อแทน รัฐบาลจีนเกือบจะยินยอมกับการประชุมในครั้งนี่ แต่เมื่อประชาชนจีนได้ทราบถึงข่าวความไม่เท่าเทียมและการจัดการของรัฐบาลที่อ่อนแอ เหตุการณ์นี้จึงเป็นชนวนเหตุของการเคลื่อนไหว 4 พฤษภาคม 1919

ขบวนการ 4 พฤษภาคม 1919 เป็นขบวนการการเคลื่อนไหวของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในปักกิ่ง พวกเขามองว่าการกระทำนี่เป็นการกระทำที่ไม่เท่าเทียมกับประเทศจีน ทั้งยังรัฐบาลก็ไม่สามารถจัดการได้ พวกเขาเดินประท้วงไปยังบ้านของเจ้าहरुหลิน รัฐมนตรีกระทรวงสื่อสารผู้ได้ชื่อว่า เป็น “คนทรยศต่อชาติ” แต่เมื่อพอไปถึงเขาก็กลับหลบหนี ทำให้คนที่เหลือในบ้าน จังจงเสียง อดีตอัครราชทูตจีนประจำประเทศญี่ปุ่นพร้อมกับแขกญี่ปุ่นโดนประชาชนบุกเข้าทำร้าย จนถึงขั้นทำลายทรัพย์สินและเผาบ้าน ประชาชนบางส่วนถูกจับกุมแต่ก็ถูกปล่อยตัวในที่สุด ผลลัพธ์ของเหตุการณ์นี้คือ การได้รับชัยชนะของนักศึกษา รัฐบาลจีนไม่ยินยอมกับข้อตกลงที่ประชุมสันติภาพครั้งนั้น ทั้งยังได้ดินแดนของประเทศจีนกลับคืนมา

ขบวนการ 4 พฤษภาคม หรือมีอีกชื่อหนึ่งว่า ขบวนการวัฒนธรรมใหม่ หลังจากขบวนการนี้สิ้นสุดลง ทำให้กระแสและแนวความคิดใหม่ ๆ เข้ามาสู่แผ่นดินจีนมากขึ้น แนวความคิดของนักศึกษา

ในเหตุการณ์นี้และขบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น ซึ่งขบวนการนี้ก็กลายเป็นเครื่องหมายอย่างหนึ่งของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี ค.ศ. 1949 และเป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อการประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ค.ศ. 1989

บรรณานุกรม

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2561). **ประวัติศาสตร์จีน ค.ศ. 1900-1949**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
- รานา มิเตอร์. (2554). **จีนสมัยใหม่: ความรู้ฉบับพกพา**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ openworlds
- รานา มิเตอร์. (2562). **ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ bookscape
- Luo. (2462). **คนทรยศขายชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. แปลจาก Beijing daxue. แปลโดย สุทธิมาน ลิมปนูสรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ bookscape
- Luo. (2462). **จิ้งจกเสียน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. แปลจาก Beijing daxue. แปลโดย สุทธิมาน ลิมปนูสรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ bookscape
- NHC. (2462). **รัฐบาลปักกิ่ง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. แปลจาก North China Herald ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม 1919. แปลโดย สุทธิมาน ลิมปนูสรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ bookscape

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวพรรณพร สิ้นธนูวา
วันเดือนปีเกิด	11 พฤษภาคม พ.ศ. 2541
สถานที่เกิด	จันทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	14/49 หมู่ 8 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
ประวัติการศึกษา	
2559-ปัจจุบัน	ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ คณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา ภาษาเลือกจีน
2556-2558	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี สายวิทย์-คณิต
2553-2555	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี